

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

123:3 • 2003

Replik till Anne Løkke

Det svårt att riktigt förstå Anne Løkkes invändning mot min tolkning i avhandlingen, men den förefaller gå ut på att en feministisk tolkning av prostitutionens reglementering inte håller. Løkkes kritik mot boken mynnar ut i att jag moraliserar över historien genom att använda ett feministiskt perspektiv, inspirerat av bland andra Carole Pateman, och att detta hindrar mig från att korrekt analysera min empiri. Istället för den feministiska analys som görs i avhandlingen borde jag ha undersökt vilket handlingsutrymme som faktiskt fanns för de historiska aktörerna. I likhet med 1800-talets läkarkår hävdar Løkke att detta var ringa, eftersom de "smittfarliga prostituerade udgør faktisk en reel risiko – også for andre kvinder". Eller som läkaren Edvard Welander 1888 uttryckte saken "vid hvartenda tillfälle, vi lyckas förhindra denna smittas överförande, räddas ej allenast *en* person, ofta räddas äfven hans eller hennes omgivning, möjligen äfven en blifvande maka och blifvande barn".¹ Alltså var det "moraliskt" riktigt för dåtidens aktörer att koncentrera sig på de prostituerade kvinnorna för att hindra smittspridningen.

Løkke gör återkommande uttalanden om att det var "synd" om de reglementerade kvinnorna (eller prostituerade, som Løkke väljer att kalla dem). Det är en slutsats som Løkke dragit. Det är beklagligt att Løkke på detta sätt reducerar ett forskningsperspektiv som analyserar de komplicerade relationerna mellan kön och makt till något som handlar om moraliska pekpinnar och medlidande. Jag har avhållit mig från att göra normativa uttalanden om hur kvinnorna upplevde sin situation då jag inte haft källor för att belägga detta.

I min analys har jag velat visa att det fanns alternativa vägar att följa för att kontrollera smittspridningen under perioden, snarare än att reglementera vad som ansågs vara prostituerade kvinnor. Detta avstod Stockholms myndigheter från. Jag visar hur övervakningen istället utvecklades från en kontroll av smittspridning till en administration av prostitution. Den nationella reglering som infördes 1812 stadgade att både män och kvinnor från "vandrande grupper" skulle undersökas för venerisk smitta, något som i viss mån också pågick i landet i stort. Jag diskuterar de tillfällen då detta skedde i Stockholm, men Løkke menar att jag inte tillskriver de resultat som visar att män

1. Edvard Welander, "Hvad betydelse hafva de veneriska sjukdomarna i socialt hånseende?", *Hygiea*, vol 1:1, 1889, s 44.

undersöktes för veneriska sjukdomar tillräckligt mycket värde. Løkke uppmärksammar att jag visar att fler män än kvinnor undersöktes för venerisk sjukdom 1853 (605 män och 603 kvinnor). Jag visar också att detta i relativa tal innebar att 17 procent av alla arresterade kvinnor undersöktes av läkare för könssjukdom, jämfört med endast 6 procent av männen (s 336f). Detta får Løkke att hävda att min teoretiska ram hindrar mig från att diskutera det intressanta i att män löpte tre gånger större risk än kvinnor att bli arresterade. Jag har svårt att förstå Løkkes invändning här, och kan endast tolka den så att hennes läsning av boken har fått henne att anta att skälen till att män och kvinnor arresterades rörde *misstanke om könssjukdom*. Detta var inte fallet; de arresterade undersöktes i syfte att fastställa eventuell könssjukdom i samband med arresteringar vid *misstanke för andra brott*. De greps alltså inte för att kontrolleras för venerisk smitta. Att fler män än kvinnor arresteras för brott, både historiskt sett och i samtiden, är sedan länge känt.²

Även fakultetsopponenten Gunnel Karlsson uppehåller sig i sin recension av min avhandling i föreliggande nummer av *Historisk tidskrift* vid de män som undersöktes för venerisk smitta år 1853. Hon menar att den intressanta frågan huruvida det växte fram ett parallellt smittbekämpningssystem för män eller ej, inte kan besvaras nekande med utgångspunkt från bara ett år. Här verkar Karlsson ha missat i läsningen av avhandlingen (s 338, not 882). Genom att undersöka åren omkring 1853 (de slumpmässigt valda åren 1849 och 1856), visar jag nämligen att inspektionerna var lägre före 1853 och avtog efter det året. Således förefaller år 1853 vara det enda år då män undersöktes i någon större utsträckning, och detta förklaras närmast med den förändring i lösdriverilagstiftningen som ägde rum samma år (s 339).

Løkke påtalar också att andelen män var högre på kurhuset i Stockholm under hela undersökningsperioden, något som hon menar är unikt i ett europeiskt perspektiv. Det är svårt att veta var Løkke hämtat den informationen, då den typen av siffror inte finns att tillgå i den forskning om europeiska prostitutionssystem under 1800-talet som jag studerat, vare sig när det gäller civila män eller militärer (s 161, not 411). Snarare visar forskningen att det förekom fler män än kvinnor på kurhusen även i andra länder, eftersom de veneriska sjukdomarna var lättare att upptäcka hos dem.³ Att andelen män

2. Hanns von Hofer, *Brott och straff i Sverige. Historisk kriminalstatistik 1750–1984. Diagram, tabeller och kommentarer*, Stockholm 1985.

3. Roger Davidson, *Dangerous Liaisons. A Social History of Venereal Disease in Twentieth-Century Scotland*, Amsterdam 2000, s 85. Se även Peter Baldwin, *Contagion and the State in Europe*, Cambridge

är större än andelen kvinnor på kurhuset i min undersökning innebär inte att män tvångsundersöktes i högre eller lika hög utsträckning som kvinnor. Det innebär endast att en högre andel män i relation till kvinnor befann sig på kurhuset under de undersökta åren. Under de år som är aktuella i avhandlingen var en majoritet av alla patienter remitterade av polisen, men vissa sökte även vård frivilligt och betalade för sin anonymitet. En majoritet av dessa var män (s 334, not 875).

Delar av ovanstående invändningar som Anne Løkke haft mot min avhandling förefaller handla om problem med det engelska språket. Meningsbyggnaden ställer till det, och det är dessutom oklart om "Svanström har haft professionel hjälp til korrektion af det engelske". Möjligen hade Løkkes läsning underlättats om hon fått veta att Atlas Akademi förlags amerikanska språkgranskare har kontrollerat boken.

Yvonne Svanström